

Kulturens roll i demokratiseringsprocessen i Tanzania

Kan kultur verkligen bidra till att påverka och främja demokrati i Tanzania?

Av: Jennie Wangel

Kultur har ofta spelat en central roll i kampen för självständighet och frihet genom att väcka människor till insikt och för att skapa kunskap och debatt om aktuella samhällsfrågor.

Genom att skapa samlingspunkter kan kultur hålla samman människor med olika sociala, ekonomiska, politiska och religiösa bakgrunder och förstärka dem under förtryckta förhållanden. Kultur har även en viktig funktion att fylla som motvikt i samhället och för att spegla de krafter som verkar bland annat för en totalitär syn på människan. Många kulturella uttrycksformer har genom tiderna blivit bannlysta och censurerade av rädsla för att väcka människor till vetskap och uppror. Begreppet kultur har de senaste åren förts upp på dagordningen inom biståndspolitik, framför allt inom den svenska organisationen Sida. Kulturpolitik har fått en nyckelroll i sammanhang som utveckling och biståndsfrågor och det talas mycket om hur kultur kan bidra till demokrati. Sverige var ett av de första länderna att ge kulturen plats i det statliga utvecklingssamarbetet. Något som har prioriterats starkt är pressfriheten och det fria ordet. Genom att stödja medier i deras kritiskt granskande och folkbildande möjligheter försöker man främja demokrati och mänskliga rättigheter. Men kultur och demokrati är stora begrepp som definieras och tolkas olika i Sverige respektive Tanzania. Grovt förenklat kan kultur i Tanzania sägas stå för ett sätt att leva medan det i Västvärlden handlar mer om psykisk överlevnad, något man besöker. Så är då detta enbart högtravande mål eller kan kultur verkligen bidra till en positiv utveckling av den demokratiska processen i ett land som Tanzania?

"Demokrati är en lång process med många aspekter som kräver mycket kraft och vilja"

Tanzania har ett demokratiskt flerpartisystem med fria val som infördes på början av 90-talet. Dock innebär inte fria val automatisk demokrati. Robert A Dahl, en av de mer framträdande namnen inom demokratifrågor, är talesman för ett pluralistiskt synsätt. Ett synsätt som innebär mer än rätten att rösta och även inkluderar sociala såväl som ekonomiska rättigheter och jämställda möjligheter att delta i samhällsutvecklingen. Demokrati är en lång process med många aspekter som kräver mycket kraft och vilja. Tanzania har ratificerat de viktigaste internationella konventionerna och lagarna om mänskliga rättigheter, men få har blivit införlivade i den nationella lagen. Av Tanzanias 30 miljoner invånare lever 16 miljoner i absolut fattigdom. Att vara fattig innebär enligt SIDA:s definition att inte ha några valmöjligheter. Att inte kunna välja påverkas även av var man bor då det politiska medvetandet skiljer sig stort mellan urbana och agrara områden. Av Tanzanias befolkning är det många som faller utanför samhället ramar.

De ekonomiska problemen i landet har främst drabbat barnen, som utgör mer än hälften av Tanzanias befolkning, genom stora nedskärningar och brister inom skola och undervisningsväsendet. Skolgång i Tanzania är en rättighet men inte obligatoriskt och eftersom föräldrarna måste betala skolavgifter, skoluniformer och böcker är det många barn som inte får gå i skolan.

”Genom pedagogiken kan den demokratiska utvecklingen i landet synliggöras”

Endast en fjärdedel fullföljer *primary school* och det är främst flickorna som faller bort. Genom en ambitiös kampanj mot analfabetism under slutet av 1970-talet nåddes en hög läs- och skrivkunnighet, men den har idag sjunkit till runt 60 %. Problemen med skolväsendet är alarmerande för utvecklingen i landet. Skolor är miniatyrformer av samhället, som avspeglar landets ekonomiska såväl som politiska situation. Genom pedagogiken kan den demokratiska utvecklingen i landet synliggöras. Skolsystemet i Tanzania är auktoritärt, man använder sig fortfarande av aga och barnen lär sig inte att tänka kritiskt eller agera självständigt. För att en långsiktig utveckling ska komma till stånd i landet måste först och främst en förändring ske inom skolan.

Förenta Nationernas stadgar för de mänskliga rättigheterna innefattar rätten att få delta i beslut som påverkar ens eget liv. För att detta ska kunna vara möjligt krävs skydd av åsiktsfrihet, uppmuntran av kritiskt tänkande och delaktighet. Grundläggande moment i demokratisk utveckling av det civila samhället måste vara: *Participation* (deltagande) *Promotion* (utveckling) samt *Protection of human rights* (skydd av MR). För att demokrati i ett land ska kunna utvecklas är det även nödvändigt att ge utrymme för offentlig diskussion och fritt flöde av information. I en demokrati ska alla få ta del av kunskapsbildning, informationsspridning och kommunikation. Många är dock utestängda från detta i Tanzania. Kultur kan i sina olika former bidra till att ge alla en chans och möjlighet. Genom kreativa aktiviteter som musik, dans, teater och konst uppstår möten och dialog, där kommunikation sker på andra sätt än enbart med ord. På detta sätt kan språkbarriärer överbryggas. Människor kan öva upp sitt kritiska tänkande och våga ifrågasätta systemet genom samhällsdebatter som förs med hjälp av konst, film och musik. Genom att skapa förutsättningar för dialog, kunskap och information, kan kulturen ge människor, även analfabeter, möjlighet att få delta och påverka.

”Korruption är vanligt förekommande och genomsyrar det tanzaniska samhället”

För att kultur ska kunna främja demokrati, måste verksamheten själv vara baserad på demokratiska grunder. Man måste komma ifrån de traditionella modeller som är toppstyrda, korrupta, hierarkiska och manligt dominerade. Korruption är vanligt förekommande och genomsyrar det tanzaniska samhället. Många projekt, skolor samt biståndsverksamheter är korrupta. Inom biståndsverksamhet har begreppet ”*good governance*” blivit ett modeord, som i stort innebär att mottagarländernas regeringar måste visa ett gott uppförande för att få ta emot biståndspengar. Enligt FN:s ekonomiska och sociala kommission för Asien karakteriseras gott styrelsekick av att det är demokratiskt, effektivt, jämlikt och följer lagen. Dessa begrepp kan även användas för att avgöra om en verksamhet är bra. Ökad/full insyn och deltagande i verksamheterna krävs för att dessa ska kunna räknas som demokratiska.

Det finns dock en fara i att ställa alltför höga krav på ”demokrati” eftersom begreppet definieras olika i olika kulturer. Demokrati enligt västerländsk tolkning (d.v.s. folkstyre, där folkets flertal har bestämmanderätten) fungerar inte fullt ut i något samhälle. Det är en ständigt pågående process. I en artikel i Dagens Nyheter menar Kjell Harnevik att det är viktigt att man verkar efter de krav som kommer underifrån. Sedan mitten av 1980-talet har bidragsgivare och internationella valutafonden ställt krav på demokratisering för skuldavskrivning och bistånd. Demokrati är något som måste byggas upp inifrån landet och inte tryckas på utifrån som ett nytt fundament. Där spelar gräsrotsrörelserna och de lokala verksamheterna en betydande roll för det civila samhällets utveckling. Ge-

”Kultur kan i längden bidra till ökat medvetande, ingjuta framtidshopp, motverka apati och öka självkänslan”

nom att stödja en afrikansk demokrati på lokal nivå kan den byggas upp på egna villkor. Det kan även finnas en fara i att använda tjugiga fraser och enbart se kultur som ett instrument. Den riskerar då att förlora sin kraft.

Synen på kultur som enbart medel har breddats från 1981, då den svenska regeringen först inledde sitt försöksprogram för kulturstöd till utvecklingsländer, och ses idag också som ett mål i sig. Det är viktigt att fortsätta prioritera denna syn och se kultur som möjlighet till att skapa medel och ge förutsättningar för utveckling.

Genom att ge utrymme för yttrandefrihet, skaparglädje och fantasi kan kultur bidra till ett ökat civilt deltagande samt att större hänsyn tas till de mänskliga rättigheterna. Olika former av kultur kan i längden bidra till ökat medvetande, inge framtidshopp, motverka apati och ge ökad självkänsla hos invånarna/medborgarna. På så sätt kan kultur skapa god grogrund för en positiv demokratisk utveckling i ett land som Tanzania. ■